

Piotr ARCZYŃSKI

***MOC WIĄŻĄCA WYROKU KARNEGO
W POSTĘPOWANIU CYWILNYM –
ARTYKUŁ 11 KODEKSU POSTĘPOWANIA
CYWILNEGO W ŚWIETLE
ORZECZNICTWA I POGLĄDÓW
DOKTRYNY***

Analizując poglądy zarówno orzecznictwa, jak i doktryny dotyczące roli oraz znaczenia art. 11 k.p.c., który skrótowo rzecz ujmując statuuje zasadę wiążącej mocy wyroku skazującego – zapadłego w postępowaniu karnym – w postępowaniu cywilnym, zaznaczyć należy, iż temat ten jest bardzo obszernie eksploatowany przez przedstawicieli nauk prawnych. Zagadnienie to zaowocowało także bogatym i interesującym orzecznictwem. W związku z powyższym, biorąc pod uwagę ograniczenia niniejszego opracowania, autor przedstawi jedynie część dorobku doktryny oraz orzecznictwa.

Odnosząc się do treści wynikającej z art. 11 k.p.c., należy zwrócić uwagę, że doktryna jest zgodna, iż w tym przypadku mamy do czynienia z tzw. prejudycjalnością¹. Oznacza to, że sąd cywilny jest związany ustaleniami sądu karnego co do popełnienia przestępstwa. Na zakres tego związania zwrócił uwagę Sąd Najwyższy, wskazując, iż „prawomocne skazujące wyroki karne z mocy art. 11 k.p.c. mają w postępowaniu cywilnym moc

¹ Jakubecki Andrzej (red.), *Komentarz aktualizowany do Kodeksu postępowania cywilnego*, LEX/el. 2016.

wiązącą tylko w zakresie ustaleń co do popełnienia przestępstwa. Oznacza to, że Sąd rozpoznający sprawę cywilną musi przyjąć, że skazany popełnił przestępstwo przypisane mu wyrokiem karnym”². W zakresie związania sądu cywilnego orzecznictwo może pochwalić się bardzo bogatym dorobkiem. Judykatura wielokrotnie pochylała się nad przedmiotową instytucją. Należy zwrócić uwagę, że Sąd Najwyższy określający istotę związania skazującym wyrokiem karnym wskazał, iż „w skład podstawy faktycznej rozstrzygnięcia sądu cywilnego wchodzi czyn opisany w sentencji karnego wyroku skazującego, sąd cywilny jest więc pozbawiony możliwości dokonywania ustaleń w tym zakresie”³. W orzecnictwie Sądu Najwyższego rysuje się przeważający pogląd, iż *ratio legis* instytucji wyrażonej w art. 11 k.p.c., polega na uniknięciu rozbieżności pomiędzy orzeczeniami sądów cywilnych i karnych oraz przeciwdziałaniu sytuacji, w której ustalenia w sprawie karnej będą obalane w procesie cywilnym⁴. Analogiczne stanowisko zajmują sądy powszechne, wskazując, iż związanie, o którym mowa w art. 11 k.p.c., oznacza związanie stanem faktycznym, jaki został przyjęty u podstaw wyroku karnego skazującego⁵. Sądownictwo wskazuje także, iż związanie to dotyczy tylko faktu popełnienia przestępstwa, natomiast przyjęte przez sąd karny okoliczności wpływające na wymiar kary są w omawianym zakresie pozbawione przymiotu mocy wiążącej⁶. Orzecznictwo konsekwentnie utrzymuje, iż sens związania z art. 11 k.p.c. polega w szczególności na niemożności dokonywania przez sąd cywilny odmiennych ustaleń niż sąd karny. Wyraża się to w przyjęciu stanowiska, że w sprawie cywilnej niedopuszczalne jest przeprowadzenie własnych ustaleń co do okoliczności stanowiących niejako przedmiot związania – czyli czyn opisany w sentencji wyroku karnego⁷. Rozwijając ten pogląd, judykatura wskazuje, iż w skład związania – a więc okoliczności zawartych w sentencji wyroku karnego, co do których sąd cywilny nie dokonuje ustaleń, lecz je przyjmuje – wchodzi takie elementy stanu faktycznego

² Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 kwietnia 1977 r., IV PR 63/77.

³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2015 r., II CSK 683/14, LEX nr 1962511.

⁴ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2009 r., II CSK 484/08, LEX nr 507988.

⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 30 grudnia 2015 r., III APa 46/15, LEX nr 1997502.

⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 12 sierpnia 2015 r., I ACa 390/15, LEX nr 1793830.

⁷ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 25 czerwca 2015 r., I ACa 216/15, LEX nr 1765925.

popelnienia przestępstwa, jak osoba sprawcy, przedmiot przestępstwa oraz określany czyn⁸. Doktryna wskazuje, iż wiążący winien być także stopień winy – z uwagi na określenie sposobu, w jaki przestępstwo zostało popelnione. M. Manowska wskazuje na niezwykle ważę ustalenia przez sąd karny umyślności albo nieumyślności, a w konsekwencji sty-pizowania czynu jako zbrodni bądź występku⁹. Warte zaznaczenia jest, iż Sąd Najwyższy pochylił się także nad wpływem zatarcia skazania w kontekście omawianej instytucji. SN przyjął, iż zatarcie skazania, które tworzy fikcję niekaralności skazanego – nie jest równoznaczne z usunięciem istniejących faktów. W związku z tym zatarcie nie doprowadza do zniweczenia popelnionego przestępstwa czy też wydanego wyroku – co w konsekwencji utrzymuje jego znaczenie dla postępowania cywilnego¹⁰. Nieco odrębny pogląd zdaje się prezentować W. Zatorski¹¹. Za oczywiste i słuszne uznać należy, iż związanie sądu cywilnego wyrokiem karnym ma zastosowanie nie tylko w procesie, ale na mocy art. 13 § 2 k.p.c. rozciąga się także na postępowanie nieprocesowe¹².

Warto zwrócić uwagę, że analizowana tematyka była niejednokrotnie przedmiotem orzekania SN, gdyż w wyroku z 10 lipca 2003 r. po raz kolejny pochylił się on nad problemem – stwierdzając, iż „sąd w postępowaniu cywilnym związany jest ustaleniami zawartymi w sentencji wyroku skazującego co do popelnienia przestępstwa i jego kwalifikacji, a więc uwzględniającymi znamiona przestępstwa, za popelnienie którego pozwany został prawomocnie skazany. Związanie sądu w postępowaniu cywilnym nie obejmuje więc elementów uzasadnienia skazującego wyroku karnego, z wyjątkiem ustalenia miejsca i sytuacji, w jakiej przestępstwo zostało popelnione”¹³. Analizując tezę przedmiotowego wyroku – SN jasno wskazuje na powoływaną powyżej zawężającą interpreta-

⁸ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 10 czerwca 2015 r., I ACa 636/14, LEX nr 1789977.

⁹ M. Manowska (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. Tom I. Art. 1–505(38), wyd. III. Opublikowano: WK2015.

¹⁰ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2015 r., I CSK 893/14, LEX nr 1991135.

¹¹ W. Zatorski, *Wpływ zatarcia skazania i zarządzenia wykonania kary na związanie sądu cywilnego wyrokiem skazującym z obowiązkiem naprawienia szkody oraz egzekucję tego obowiązku*. PPE 2015/1/51–84.

¹² A. Jakubecki (red.), *Komentarz aktualizowany do Kodeksu postępowania cywilnego*, LEX/el. 2016.

¹³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2013 r., V CSK 393/12, LEX nr 1330594.

cję art. 11 k.p.c. SN wyraźnie wskazuje, jakie elementy wyroku karnego są wiążące dla sądu cywilnego. Istotne jest to, iż Sąd Najwyższy wymienia w kontekście elementów wyroku karnego, które nie wiążą sądu cywilnego – uzasadnienie tego wyroku (z wyjątkami, na jakie powyżej wskazuje). Jest to niezwykle ważne, gdyż problematyka przeniesienia uzasadnienia wyroku karnego na grunt toczącego się postępowania cywilnego stała się przedmiotem orzecznictwa i sądy powszechne także pochylały się nad tym zagadnieniem. Wskazać należy tu chociażby wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 30 marca 2015, stanowiący, iż „nie można traktować uzasadnienia wyroku karnego czy jego fragmentów jako dokumentu ze wszystkimi skutkami procesowymi, jakie kodeks postępowania cywilnego wiąże z dokumentami urzędowymi – art. 244 i 252. Sąd cywilny może więc czynić własne ustalenia w zakresie okoliczności, które nie dotyczą popełnienia przestępstwa, mimo że pozostają w związku z przestępstwem. Ustalenia te mogą różnić się od tych, których dokonał sąd karny”¹⁴. Analogicznie, jak w powołanym powyżej wyroku Sądu Najwyższego, Sąd Apelacyjny słusznie przyjął, iż uzasadnienie wyroku karnego nie jest wiążące, jednakże wskazał on na analogiczne jak SN wyjątki. Powyższe orzeczenia korelują z poglądami doktryny stanowiącymi, iż „istota związania sądu cywilnego prawomocnym wyrokiem karnym skazującym polega na niedopuszczalności dokonywania przez sąd odmiennych ustaleń niż poczynione w wyroku karnym”¹⁵. Natomiast M. Manowska wskazuje, że omawianego art. 11 k.p.c. nie można rozumieć jako przepisu statuującego zakaz dla sądu cywilnego, dotyczący samodzielnego dokonywania ustaleń w zakresie skutków przestępstwa na gruncie prawa cywilnego. Autorka podkreśla jednak, iż dotyczy to sytuacji, w której: a) wyrok karny skazujący jeszcze nie zapadł, b) orzeczenie to nie jest wyrokiem skazującym¹⁶.

Jak podkreślają niektórzy autorzy, związanie wyrokiem karnym nie wynika z prawomocności czy też zasady *res iudicata*, a jest wynikiem specjalnej normy prawnej – tj. art. 11 k.p.c. Za słuszny należy uznać pogląd stanowiący, iż celem przedmiotowej instytucji jest zapobiegnięcie doprowadzeniu do sytuacji, w której na kanwie postępowania cywilnego

¹⁴ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 30 marca 2015 r., III AUa 809/14, LEX nr 1680014.

¹⁵ A. Jakubecki (red.), op. cit.

¹⁶ M. Manowska (red.), op. cit.

i karnego – na podstawie tych samych faktów – mogłyby zapaść sprzeczne ze sobą orzeczenia¹⁷. Jednakże Sąd Najwyższy prezentuje ugruntowany pogląd, z którego zdaje się wynikać, iż w odniesieniu do omawianej instytucji mamy w zasadzie do czynienia z *res iudicata*¹⁸. SN wyraźnie wskazuje, że do momentu wzruszenia skazującego wyroku karnego ustalenia z niego wynikające obowiązują w postępowaniu cywilnym. Część doktryny zwraca uwagę, iż art. 11 k.p.c. odnosi się do trzech elementów, które winny wystąpić łącznie: wyrok skazujący, prawomocny, wydany w postępowaniu karnym¹⁹. Warto zaznaczyć, że część autorów dodaje także przesłankę popełnienia przestępstwa, które ma znaczenie dla sprawy cywilnej²⁰. Kwestię powyższą ugruntował także Sąd Najwyższy, stwierdzając, że „badanie czy w sprawie cywilnej ma zastosowanie art. 11 k.p.c., obejmuje ocenę, czy występują łącznie wszystkie wskazane w tym przepisie elementy, jak też czy popełnienie przestępstwa wpływa na dochodzone roszczenie”²¹. W zakresie przedmiotowym panuje pogląd, iż zakres art. 11 k.p.c. obejmuje orzeczenia zarówno sądów powszechnych, jak i wojskowych – a także orzeczenia Trybunału Stanu, jeśli orzeka on ustalenie przestępstwa²². Należy także zwrócić uwagę, iż orzecznictwo stanęło przed problemem, czy polski sąd cywilny jest także związany wyrokiem karnym zapadłym w toku postępowania przed sądem innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej. Ze względów praktycznych i rosnącej integracji, w miarę czasu trwania przynależności Polski do UE, kwestia ta zaczęła rodzić problemy. Zagadnienie dotarło do Sądu Najwyższego. W uzasadnieniu wyroku SN stwierdził następująco: „konsekwencją skazania w postępowaniu karnym przez Sąd państwa Unii Europejskiej prawomocnym wyrokiem jest, jak wskazano, niemożność wszczęcia postępowania w rozumieniu art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., z uwagi na negatywną przesłankę powagi rzeczy osądzonej. To »związanie« stanowi podstawę do rozszerzenia obowiązywania art. 11 k.p.c. na wyroki zagraniczne w dro-

¹⁷ H. Dolecki, T. Wiśniewski (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. Tom I. Art. 1–366, wyd. II, LEX 2013.

¹⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1971 r., II PR 184/70 LEX nr 6891; Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 1970 r., I PR 78/70 LEX nr 14099.

¹⁹ A. Jakubecki (red.), op. cit.

²⁰ H. Dolecki (red.), T. Wiśniewski (red.), op. cit.

²¹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2012 r., V CSK 25/12, LEX nr 1293974.

²² A. Jakubecki (red.), op. cit.

dze prowsólnotowej wykładni tego przepisu”²³. Należy zwrócić uwagę, iż w orzeczeniu tym SN wskazał wyraźnie na przesłankę *res iudicata*. Na marginesie można wspomnieć, że powyższe orzeczenie spotkało się także z krytycznym podejściem wśród niektórych przedstawicieli doktryny²⁴.

Głos przedstawicieli nauk prawnych jest zbieżny z poglądami orzecznictwa – wskazując, iż art. 11 k.p.c. jako wyjątek od głównych zasad rządzących postępowaniem cywilnym – tj. bezpośredniości, swobodnej oceny dowodów – winien być interpretowany w sposób zawężający²⁵. Wskazuje na to T. Ereciński: „przyznanie mocy wiążącej ustaleniom wyroku karnego jest odstępstwem od zasady bezpośredniości i swobodnej oceny dowodów, a tym samym w pewnym stopniu od zasady niezawisłości sędziego w orzekaniu w sprawie cywilnej. Z tych względów wykładnia art. 11 powinna być dokonywana w sposób ścisły, a nawet zawężający, tak aby nie prowadziła do rozszerzenia zakresu okoliczności, które podlegają sprawdzeniu i ocenie przez sąd cywilny”²⁶. Pogląd ten znajduje swoje odzwierciedlenie w orzecznictwie. Sąd Najwyższy zdecydowanie podkreśla wyjątkowy charakter art. 11 k.p.c. jako wyłom od wskazanych powyżej zasad procesu cywilnego. SN słusznie wskazuje, iż wykładania tej instytucji może mieć charakter nie tylko ścisły, ale i zawężający. Zastosowanie art. 11 k.p.c. nie oznacza, iż sąd cywilny nie może dokonywać ustaleń i oceny – okoliczności nieobjętych ustaleniami prawomocnego wyroku karnego przesądzającego o popełnieniu przestępstwa²⁷. Sąd Najwyższy kładzie szczególny nacisk na wyjątkowy charakter art. 11 k.p.c. i wynikające z tego konsekwencje w postaci wykładni zawężającej²⁸ oraz wskazania na zamknięty katalog okoliczności wiążących²⁹.

W związku z powyższym słuszny wydaje się pogląd, iż niewiążące dla sądu są inne orzeczenia, chociażby zawierały w sobie element skazu-

²³ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2013 r., V CSK 185/12, OSP2014/3/30, LEX nr 1341706.

²⁴ K. Piasecki, *Glosa do wyroku SN z dnia 27 marca 2013 r.*, V CSK 185/12. Pub. OSP 2014/3/30.

²⁵ H. Dolecki, T. Wiśniewski (red.), op. cit.

²⁶ T. Ereciński (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. Tom I. *Postępowanie rozpoznawcze*, wyd. IV.

²⁷ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2015 r., I UK 338/14, LEX nr 1755907.

²⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 2010 r., V CSK 310/09, LEX nr 688052.

²⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2010 r., V CSK 267/09, LEX nr 794582.

jący³⁰. Co do zasady przedstawiciele nauk prawnych zgodni są, że cechy wiążącej pozbawione są orzeczenia, których przedmiot dotyczy czynu niestanowiącego przestępstwo³¹. Katalog ten wydaje się zbieżny wśród autorów i obejmuje orzeczenia karnoadministracyjne, dyscyplinarne, toczące się przed organami rentowymi³² czy też izbami morskimi³³. Występuje także zbieżność poglądów, że omawiana instytucja nie dotyczy wyroków zapadłych w sprawach o wykroczenie³⁴. Powyższa kwestia poruszana była w orzecznictwie: „W świetle art. 11 k.p.c. orzeczenia wydane w postępowaniu karno-administracyjnym, a zatem w postępowaniu w sprawach o wykroczenia, nie są wiążące dla sądu w postępowaniu cywilnym, choćby miały charakter skazujący”³⁵. Nurt ten jest prezentowany także w orzecznictwie, przykładowo, jak wskazuje Sąd Apelacyjny w Katowicach: „Nie ma żadnych podstaw, aby orzeczenie Sądu Lekarskiego mogło mieć charakter prejudykatu w rozumieniu art. 11 k.p.c. Rygor taki, w ściśle określonym zakresie, dotyczy wyroków skazujących zapadłych w postępowaniu karnym sensu stricto”³⁶. W literaturze pojawia się natomiast postulat głoszący konieczność zmiany brzmienia art. 11 k.p.c. tak aby obejmował on zarówno sprawy wykroczeniowe, wyroki nakazowe, jak i warunkowo umarzające postępowanie³⁷. W przypadku umorzenia postępowania w trybie przepisów ustawy o amnestii³⁸ – pomimo wyroku skazującego – ustalenia sądu karnego nie są wiążące³⁹. Pewne rozbieżności występują natomiast co do wyroku zapadłego na kawie postępowania karnoskarbowego. T. Ereciński stoi na stanowisku, że wiążący charakter takiego orzeczenia jest wątpliwy⁴⁰, natomiast H. Dolecki prezentuje odmienny pogląd, wskazujący, iż wyrok taki jest wiążący⁴¹. Co ciekawe,

³⁰ A. Jakubecki (red.), op. cit.

³¹ T. Ereciński (red.), op. cit.

³² H. Dolecki, T. Wiśniewski (red.), op. cit.

³³ A. Jakubecki (red.), op. cit.

³⁴ H. Dolecki, T. Wiśniewski (red.), op. cit.

³⁵ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 22 stycznia 2015 r., III APa 23/14, LEX nr 1659056.

³⁶ Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 10 kwietnia 2015 r., I ACa 1016/14 pub. LEX nr 1682866.

³⁷ Z. Miczek, *Związanie sądu orzeczeniem wydanym w sprawie karnych oraz w sprawach o wykroczenia*. PS 2004/6/57.

³⁸ Ustawa z dnia 21 lipca 1984 r. o amnestii (Dz.U. nr 36, poz. 192).

³⁹ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 1990 r., I PR 249/90, LEX nr 9042.

⁴⁰ T. Ereciński (red.), op. cit.

⁴¹ H. Dolecki, T. Wiśniewski (red.), op. cit.

obydwa nurty powołują się przy tym na tę samą uchwałę pełnego składu Izby Karnej Sądu Najwyższego z 4 kwietnia 2005 r.⁴² Literatura zdaje się jednak opowiadać za poglądem przyznającym moc wiążącą wyrokom karnoskarbowym⁴³.

Analiza przedmiotowego zagadnienia byłaby niepełna bez wskazania poglądów dotyczących sytuacji odwrotnej – tj. rozważenia, czy wyrok uniewinniający zapadły na kanwie postępowania karnego ma moc wiążącą w procesie cywilnym. Wśród przedstawicieli nauk prawnych przeważa pogląd, iż wyrok taki nie jest wiążący. Jednakże M. Manowska wskazuje, że takie orzeczenie nie pozostaje bez znaczenia dla prowadzonej sprawy w procesie cywilnym. Autorka wskazuje, iż wyrok taki oraz jego znaczenie należy rozpatrywać w postępowaniu dowodowym prowadzonym w postępowaniu cywilnym, w świetle art. 233 § 1 k.p.c.⁴⁴. Na powyższe wskazał także Sąd Najwyższy w wyroku z 15 października 1997 r., III CKN 238/97 (LexPolonica nr 2112027). T. Ereciński także stoi na stanowisku, że wyroki takie nie mają mocy wiążącej. Autor wskazuje jednak, iż wynika to z różnic w rozumieniu winy na gruncie prawa karnego i prawa cywilnego. Dodatkowo wskazuje on, że ustalenia sądu karnego stanowiące, iż oskarżony popełnił przestępstwo i jednocześnie zaistniały przesłanki wyłączające karalność, nie są dla sądu cywilnego wiążące⁴⁵.

Judykatura, jak i doktryna, analizując omawiane zagadnienie, odniosła się także do kwestii ewentualnego zawieszenia postępowania cywilnego na podstawie art. 177 § 1 pkt. 4 k.p.c. Korelacja pomiędzy art. 11 k.p.c. a wspomnianym powyżej art. 177 § 1 pkt. 4 k.p.c. ma niezwykle ważne znaczenie w kontekście prejudycjalnego znaczenia wyroku karnego dla sprawy cywilnej⁴⁶. Problematyka dotyczy przede wszystkim sytuacji, w której postępowanie karne ani nie zostało wszczęte, ani nie zostało ukończone. Doktryna wskazuje, iż co do zasady w takim wypadku postępowanie cywilne winno zostać zawieszone, zwłaszcza kiedy wynik postępowania karnego będzie miał znaczenie dla sprawy cywilnej⁴⁷. Jak

⁴² Uchwała Sądu Najwyższego z 4 kwietnia 2005 r., I KZP 7/05, LexPolonica nr 376257, OSNKW 2005, nr 5, poz. 44, ze zdaniem odrębnym.

⁴³ Cz.P. Klak, *Postępowanie nakazowe w sprawach karnych skarbowych*, cz. 2. *Przebieg i skutki skazania wyrokiem nakazowym*, „Palestra” 2008/9–10/82–92.

⁴⁴ M. Manowska (red.), op. cit.

⁴⁵ T. Ereciński (red.), op. cit.

⁴⁶ M. Manowska (red.), op. cit.

⁴⁷ T. Ereciński (red.), op. cit.

podkreśla orzecznictwo, zawieszenie postępowania cywilnego w oczekiwaniu na wyrok karny powinno następować wyjątkowo – wskazać należy przy tym na dwie przesłanki: materiał zgromadzony w sprawie (cywilnej) nie daje podstaw do uwzględnienia powództwa i nie można wykluczyć, iż zostanie wydany wyrok karny skazujący⁴⁸. Z powyższego wynika, że judykatura podkreśla element prejudycjalności wyroku karnego jako konieczną przesłankę zawieszenia. Ciekawy pogląd prezentuje M. Manowska, która wskazuje, że sąd cywilny powinien zawiesić postępowanie w przypadku, gdy ustalenie popełnienia przestępstwa wymaga przeprowadzenia czasochłonnych i kosztownych działań – a czynności te zostały już podjęte w postępowaniu karnym⁴⁹.

Pomimo iż nie jest to *stricte* tematem pracy, analiza tematu nie byłaby w całości pełna bez zwrócenia uwagi na kontekst konstytucyjny. W stosunku do art. 11 k.p.c. stawiany był zarzut jego niekonstytucyjności. Nad powyższym problemem pochylał się Trybunał Konstytucyjny. Orzecznictwo polskiego sądu konstytucyjnego dotyczące przedmiotowego zagadnienia jest bardzo bogate. Warto w tym miejscu pochylić się nad postanowieniem TK z 5 marca 2014 r., SK 5/13⁵⁰ i przybliżyć motywy uzasadnienia przedmiotowego orzeczenia. Analizując skargę, w której sformułowane zostały zarzuty sprzeczności art. 11 k.p.c. z ustawą zasadniczą, Trybunał Konstytucyjny wskazał, że z konstytucyjnego prawa do sądu nie wynika możliwość kwestionowania – w dowolnej procedurze – prawomocnego rozstrzygnięcia sądowego. Jak wskazuje Trybunał, zasada stabilności orzeczeń jest niezwykle ważnym elementem konstytucyjnych wartości, takich jak prawo do sądu oraz bezpieczeństwa prawne i pewność prawa. TK, odwołując się do własnego orzecznictwa⁵¹, jednoznacznie podkreślił znaczenie prawomocności jako wartości konstytucyjnej, której należy się ochrona. Należy zwrócić uwagę, że Trybunał podkreśla, iż prawomocne orzeczenia sądu są chronione art. 7 Konstytucji i korzystają one z domniemania, które wynika z tego

⁴⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2015 r., IV CSK 573/14, LEX nr 1778865; także Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 14 maja 2015 r., I ACa 1687/14, LEX nr 1712692.

⁴⁹ M. Manowska (red.), op.cit.

⁵⁰ Postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 marca 2014 r., SK 5/13, LEX nr 1514869.

⁵¹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 24 października 2007 r., SK 7/06, OTK ZU nr 9/A/2007 poz.108.

przepisu. TK wskazuje także, iż art. 11 k.p.c. koreluje z przedstawionym w ten sposób znaczeniem prawomocności. Uzasadnienie podkreśla, że TK podzielił poglądy przedstawicieli nauk prawnych, iż art. 11 k.p.c. stanowi swoiste ograniczenie podstawowych zasad postępowania cywilnego, jednakże aby doszło do naruszenia konstytucyjnego prawa do sądu, należałoby wykazać, że procedura karna – na kanwie której ustalono okoliczności faktyczne, a sąd w oparciu o to wydał prawomocne orzeczenie – nie gwarantowała prawidłowości tych ustaleń. W końcowej fazie uzasadnienia TK wskazuje, iż zasada pewności prawa jest niezwykle ważna, biorąc pod uwagę zasady państwa prawnego – w związku z czym związanie organów prawomocnym wyrokiem w postępowaniu karnym wzmacnia tę zasadę. W aspekcie tym nie można pominąć faktu, iż Trybunał bardzo mocno akcentuje kluczowe dla instytucji wyrażonej w art. 11 k.p.c., cechy: następstwo czasowe i prawomocność.

Reasumując powyższe rozważania, można zauważyć bogactwo poglądów, jak i orzecznictwa zapadłego w związku z problematyką związania sądu cywilnego wyrokiem karnym. Przede wszystkim należy zwrócić uwagę na słuszny i powszechnie panujący pogląd, iż art. 11 k.p.c. stanowi tzw. wyjątek od zasady, co w konsekwencji prowadzi do jego ścisłego rozumienia i interpretacji. Jednakże warto zauważyć pozytywną rolę, jaką odgrywa omawiana instytucja w polskim systemie prawnym. Zapobiega ona swoistej dwutorowości orzecznictwa w związku z tymi samymi faktami, budując pewność prawa, ale także przyczyniając się do zwiększenia wśród obywateli zaufania do sądów i sądownictwa. Należy także podkreślić, iż instytucja ta odgrywa szczególną rolę w budowaniu demokratycznego państwa prawnego oraz prawa do sądu. Każdy, kto już raz uzyskał „ochronę prawną” w postaci wyroku skazującego, może być pewien, iż skazany nie uniknie odpowiedzialności na kanwie procesu cywilnego, a prowadzone przez niego zabiegi zmierzające do zniweczenia skutków wyroku karnego pozostaną całkowicie bezskuteczne, gdyż nie będą one miały znaczenia dla sądu cywilnego. Obrazowo rzecz ujmując, omawiana instytucja wskazuje, iż „żywołność” czynu, za który oskarżony został skazany, nie kończy się wraz z zakończeniem odbywania kary (czy też uiszczenia grzywny), a jego konsekwencje – na gruncie prawnym – mogą trwać dalej i oddziaływać na sytuację skazanego. W ocenie autora zasadny wydaje się postulat zgłaszany przez piśmiennictwo, iż moc wiążąca art. 11 winna być także rozciągnięta na sprawy wykroczeniowe oraz wyroki karne nakazowe – gdyż brak takiego związania nie dość, że

wpływa negatywnie na pewność prawa i zaufanie obywateli do sądów, to także – w wymiarze praktycznym – wpływa na szybkość i ekonomikę postępowania cywilnego. Brak takiego związania może skutkować tym, że w procesie cywilnym sąd winien będzie ustalać fakty i prowadzić postępowanie dowodowe na okoliczności stwierdzone już prawomocnym wyrokiem wykroczeniowym.

BIBLIOGRAFIA

KOMENTARZE

1. Jakubecki A. (red.), *Komentarz aktualizowany do Kodeksu postępowania cywilnego*, LEX/el. 2016.
2. Manowska M. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. T. 1. Art. 1–505(38), wyd. III. Opublikowano: WK2015.
3. Dolecki H., Wiśniewski T. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. Tom I. Artykuły 1–366, wyd. II, LEX 2013.
4. Ereciński T. (red.), *Kodeks postępowania cywilnego. Komentarz*. Tom I. Postępowanie rozpoznawcze, wyd. IV.

GLOSY

1. Piasecki K., *Glosa do wyroku SN z dnia 27 marca 2013 r., V CSK 185/12*. Pub. OSP 2014/3/30.

LITERATURA

1. Miczek Z., *Związanie sądu orzeczeniem wydanym w sprawie karnych oraz w sprawach o wykroczenia*. PS 2004/6/57.
2. Zatorski W., *Wpływ zatarcia skazania i zarządzenia wykonania kary na związanie sądu cywilnego wyrokiem skazującym z obowiązkiem naprawienia szkody oraz egzekucję tego obowiązku*. PPE 2015/1/51–84.
3. Kłak Cz.P., *Postępowanie nakazowe w sprawach karnych skarbowych*, cz. 2. *Przebieg i skutki skazania wyrokiem nakazowym*, „Palestra” 2008/9–10/82–92.

ORZECZNICTWO

1. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 14 kwietnia 1977 r., IV PR 63/77 LEX nr 7928.
2. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 2015 r., II CSK 683/14, LEX nr 1962511.
3. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 5 marca 2009 r., II CSK 484/08, LEX nr 507988.
4. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 30 grudnia 2015 r., III APa 46/15, LEX nr 1997502.
5. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 12 sierpnia 2015 r., I ACa 390/15, LEX nr 1793830.
6. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Białymstoku z dnia 25 czerwca 2015 r., I ACa 216/15, LEX nr 1765925.

7. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 10 czerwca 2015 r., I ACa 636/14, LEX nr 1789977.
8. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2015 r., I CSK 893/14, LEX nr 1991135.
9. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 lipca 2013 r., V CSK 393/12, LEX nr 1330594.
10. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 30 marca 2015 r., III AUa 809/14, LEX nr 1680014.
11. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1971 r., II PR 184/70 LEX nr 6891;
12. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 25 listopada 1970 r., I PR 78/70 LEX nr 14099.
13. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 grudnia 2012 r., V CSK 25/12, LEX nr 1293974
14. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 marca 2013 r., V CSK 185/12, OSP 2014/3/30, LEX nr 1341706.
15. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 kwietnia 2015 r., I UK 338/14, LEX nr 1755907.
16. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 2010 r., V CSK 310/09, LEX nr 688052.
17. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2010 r., V CSK 267/09, LEX nr 794582.
18. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Krakowie z dnia 22 stycznia 2015 r., III APa 23/14, LEX nr 1659056.
19. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 10 kwietnia 2015 r., I ACa 1016/14 pub. LEX nr 1682866
20. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 20 listopada 1990 r., I PR 249/90, LEX nr 9042.
21. Uchwała Sądu Najwyższego z 4 kwietnia 2005 r., I KZP 7/05, LexPolonica nr 376257, OSNKW 2005, nr 5, poz. 44, ze zdaniem odrębnym.
22. Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 2 lipca 2015 r., IV CSK 573/14, LEX nr 1778865;
23. Wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 14 maja 2015 r., I ACa 1687/14, LEX nr 1712692.
24. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 24 października 2007 r., sygn. SK 7/06, OTK ZU nr 9/A/2007 poz.108.
25. Postanowienie Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 marca 2014 r., SK 5/13, LEX nr 1514869.

STRESZCZENIE

Piotr ARCZYŃSKI

MOC WIĄŻĄCA WYROKU KARNEGO W POSTĘPOWANIU CYWILNYM – ARTYKUŁ 11 KODEKSU POSTĘPOWANIA CYWILNEGO W ŚWIETLE ORZECZNICTWA I POGLĄDÓW DOKTRYNY

Słowa kluczowe: postępowanie cywilne, postępowanie karne, sądy, system prawa

Przedmiotem artykułu jest skrótowe ukazanie dorobku przedstawicieli nauk prawnych oraz judykatury na temat art. 11 k.p.c. Artykuł przedstawia, w jaki sposób komentatorzy oraz sądownictwo postrzegają przedmiotową instytucję. Praca stanowi swoiste podsumowanie poglądów doktryny oraz orzeczeń na temat istoty instytucji, jej interpretacji oraz zakresu stosowania. Ponadto zawiera próbę przybliżenia poglądów na to, które elementy orzeczenia zapadłego w postępowaniu karnym są wiążące zarówno pod względem podmiotowym, jak i przedmiotowym, a w których przypadkach sąd cywilny posiada swobodę w ocenie zgromadzonego materiału. Dodatkowo, w sposób skrótowy, przedstawiony jest także kontekst konstytucyjny omawianego zagadnienia.

SUMMARY

Piotr ARCZYŃSKI

BINDING FORCE OF A CRIMINAL CONVICTION IN CIVIL PROCEEDINGS – ARTICLE 11 OF THE CODE OF CIVIL PROCEDURE IN THE LIGHT OF THE CASE LAW AND THE DOCTRINE

Keywords: civil proceedings, criminal proceedings, courts, legal system

The article is a summary of the achievements of the representatives of legal sciences and jurisprudence on Article 11 of Polish Civil Procedures. The article shows how the commentators and the courts perceive the institution in question. The thesis provides a synthesis of the doctrine and judgments on the nature of the institution, its interpretation and scope of application. This work contains more than an attempt to approximate the views which elements sunken ruling in the criminal proceedings are binding, both by borrowers and present and in which cases the civil court estimates has discretion in assessing the collected material. Additionally, in summary form, it is shown in the context of this constitutional issues.

NOTA O AUTORZE

Piotr Arczyński, aplikant radcowski, pracownik Wydziału Prawnego Urzędu Miasta Kielce.